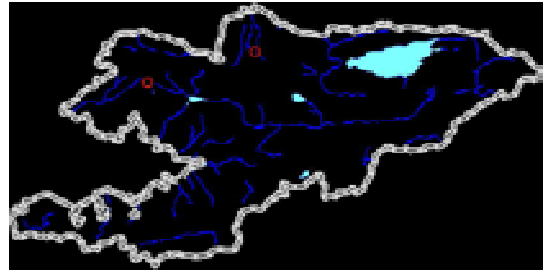

Сымал бүркүтү *Hieraetus fasciatus* (Vieillot, 1822)

Шумкар сымалдар – **Falconiformes** – Соколообразные
Карчыгалар – **Accipitridae** – Ястребиные

Статусу: VI category, Near Threatened, NT: R. Кыргыз Республиканын авифаунасындагы туйгундар тукумунун эки түрүнүн бири. Номинативдүү түрчөсү *Hieraetus fasciatus fasciatus* (Vieillot, 1822).

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Африкада Сахаранын кумдуу мейкиндигин жана экватордук нымдуу токой аймактарын албаганда, Евразиядагы Пиреней жарым аралынан чыгышты карай, Кытайдын чыгышына чейин. Түндүк жагы түштүк Францияга, түштүк Италияга, Грецияга, Кичи Азияга, түндүк Иракка, түндүк Иранга, Копетдагга, Наратау, Фергана (Каратау) тоо кыркалары, Сырдарыянын Келес суусу куйган жеринде, Гималайдын түштүк беттеринде, түндүк Бирмада, Янцзы өрөөнүндө. Түштүк жагы Жер Ортолук деңизинин жээктерине чейин, Палестина, Кызыл деңиздин жээктери (Аравиянын аймагында бирин-серин, чачыранды), Түштүк Иран, Түштүк Пакистан, Индия, Борбордук Бирма, түштүк жагы Түштүк-Чыгыш Кытайга чейин. Аралдар: Балеар, Сардиния, Сицилия, Крит, Кипр, болжол менен Корсика, кичине Зонд аймактарында таралган [2, 7, 19, 20, 43, 70]. Алай системасы номинативдүү түрчөнүн ареалына киргендиктен, Кыргыз Республикасынын түштүгүндө чачыранды уялашы ыктымал [7].

Жашаган аймактары. Жапыз жана орто тоолордун жыгач өсүмдүктүү жана аскалуу жерлери. Бийик тоолордон качат, кышкысын түзгө түшүшөт.

Саны. Саны боюнча маалымат жок. Ош областынын Шахимардан дарыясынын капчыгайынан бирөө кармалганы белгилүү [2].

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдари). Калыбы чачыранды уялоочу жырткыч, ареалынын түштүгүндө туруктуу отурукташкан. Көлөмү айры куйруктан бир аз чоң. Бардык жерде сейрек кездешет. Өтө күчтүү, кыймылдуу жана тайманбаган жырткыч куш. Көлөмү жагынан өзүнөн чоң сүт эмүүчүлөргө жана канаттууларга, көпчүлүк учурда уядагы шериги менен бирдикте, буктурмага алуу же аңдуу жолу менен аңчылык кылат. Тамак катары ири канаттууларды жана анча чоң эмес сүт эмүүчүлөр талаа коёндорун, суурларды жакшы көрөт. Каз, илек-илек сыяктуу ири канаттууларга да кол салышы мүмкүн, ошондой болсо да эчкимерди бөлөктөрдөн артык көрөт. Дарактардын уч жагынан жана аскалардын бери чыгып турган жерлерине, бутактардан, чырпыктардан көлөмдүү чоң уя салышат. Жумурткасы негизинен экөө, ак түстүү, сүйрү. Ургаачысы жана эркеги тукуму үчүн бирдей кам көрүшөт [19, 20].

Чектөөчү факторлор. Уя салууга жарактуу жерлерине чарбачылык жактан күчөтүлгөн басымдын жасалышы, уруксатсыз жашыруун атуу.

Көбөйтүү (колдо багуу). Кыргыз Республикасында колдо багылган эмес.

Уюштурулган коргоо аракеттери. Мурда коргоо чаралары жүргүзүлгөн эмес.

Коргоо үчүн зарыл аракеттер. Түрдүн уя салуучу жерлерин активдүү чарбалык пайдалануудан чыгарып, ал жерлерге коргоолуучу аймак деген статусу берүү зарыл.

Ястребиный орел

Hieraaetus fasciatus (Vieillot, 1822)

Статус: VI категория, *Near Threatened*, NT: R.. Один из двух видов рода в авифауне Кыргызской Республики, обитает номинативный подвид *Hieraaetus fasciatus fasciatus* (Vieillot, 1822).

Распространение общее и в стране. Африка, исключая песчаные пространства Сахары и области влажных экваториальных лесов. Евразия от Пиренейского полуострова к востоку до восточного Китая. К северу до южной Франции, южной Италии, Греции, малой Азии, северного Ирака, северного Ирана, Копетдага, хребта Нураутау, Ферганы (Каратау), на Сырдарье в устье Келеса, южного склона Гималаев, северной Бирмы, долины Янцзы. К югу до побережья Средиземного моря, Палестины, вдоль побережья Красного моря (спорадичен на территории Аравии), южного Ирана, южного Пакистана, Индии, центральной Бирмы, южной части юго-восточного Китая. Острова: Балеарские, Сардиния, Сицилия, Крит, Кипр, предположительно Корсика, малые Зондские [2, 7, 19, 20, 43, 70]. В Кыргызской Республике, по всей вероятности, спорадично гнездится на юге, так как Алайская система входит в ареал номинативного подвида [7].

Места обитания. Низко- и среднегорные ландшафтные урочища с древесной растительностью и скальными выходами. Избегает высокогорий, зимой спускается на равнины.

Численность. Данные по численности отсутствуют. Известен один экземпляр, добытый в ущелье р. Шахимардан в Ошской области [2].

Образ жизни (жизненные циклы). Очевидно, спорадично гнездящийся хищник, оседлый на юге ареала. Повсеместно очень редок. Очень сильный, смелый и активный хищник, охотящийся за млекопитающими и птицами, которые превышают его по размеру, либо с засады, либо активным преследованием, часто – в дуэте с гнездовым партнёром. Кормовые предпочтения – крупные птицы и небольшие млекопитающие, такие как зайцы-толаи, сурки. Может охотиться на таких крупных птиц как аисты и гуси, отдает предпочтение врановым. Строит массивное гнездо из веток на вершине деревьев или на скальных выступах, яиц обычно два, овальные и белые. Самец и самка одинаково заботятся о потомстве [19, 20].

Лимитирующие факторы. Усиливающаяся хозяйственная нагрузка на пригодные для гнездования местообитания, нелегальный отстрел.

Разведение (содержание в неволе). В Кыргызской Республике в неволе не содержится.

Меры охраны существующие. Меры ранее не предпринимались.

Меры охраны рекомендуемые. Места гнездования данного вида необходимо вывести из активного землепользования и придать им статус охраняемых территорий. Следует уточнить статус пребывания данного вида в пределах страны, нанести на карту выявленные гнезда, провести мониторинг ежегодной динамики численности данного вида.

Bonelli's Eagle

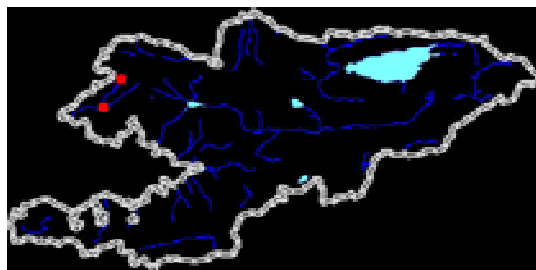
Hieraaetus fasciatus (Vieillot, 1822), *ssp. fasciatus* (Vieillot, 1822)

Status: VI category, *Near Threatened*, NT: R. Probably, sporadically nests in Alai Mountain System. Prefers forestry low- and midlands with rocks. Avoids highlands, visits plains in winter. No data on numbers is available. One specimen was collected in Shakhimardan River Gorge. Resident bird, very powerful and bold, hunts after mammals and birds, which are larger than itself in size. Rarely heard, builds massive stick platform on trees or cliff ledges. Lays normally 2 eggs, both sexes share domestic duties. Limiting factors are increasing anthropogenic pressure on suitable for nesting habitats, illegal game hunting. No information on captivity holding is available. So far, no measures on conservation of the species are observed. It is recommended to identify nesting sites, exclude it from cultivating business and establish protected areas. It is necessary to map those nests and conduct annual monitoring of Bonelli's Eagle numbers.

Кидик бүркүт

Hieraaetus pennatus (J.F. Gmelin, 1788)

Шумкар сымалдар – **Falconiformes** – Соколообразные
Карчыгалар – **Accipitridae** – Ястребиные

Статусу: VI категория, *Near Threatened*, NT: R. Аз изилделген куш. Монотиптүү түр [47]. Кыргызстандын фаунасында бир уруунун жалгыз өкүлү.

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Европанын түштүгүндө, Африкада, Орто жана Түштүк Азияда, Жаңы Гвинея жана Австралияда, республиканын токойлуу тоолорунда кездешет.

Жашаган аймактары. Ар кандай типтеги токойлордо, көбүнчө жалбырактуу, ийне жалбырактуу токойлордо сейрек кездешет.

Саны. Кыргызстандын шарттарында саны такталган эмес. Ар кандай жактарда анын саны көп эмес. Акыркы үч жылдын ичинде 2 особь 2001, 2002 жж. кездешкен [62].

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдари). Көчмөн куш. Республиканын территориясына апрелде келет. Уяларын көбүнчө жалбырактуу, чанда гана ийне жалбырактуу дарактарга салат. Уясында 1-2 жумуртка болот. Куштар менен, чанда гана майда кемирүүчүлөр жана сойлоп жүрүүчүлөр менен тамактанат.

Чектөөчү факторлор. Түздөн-түз кыруу, уяларын талкалоо.

Көбөйтүү (колдо багуу). Маалымат жок.

Уюштурулган коргоо аракеттери. Коргоо үчүн атайын чаралар колдонулган эмес, бирок республика боюнча аны кармоого тыюу салынган.

Коргоо үчүн зарыл аракеттер. Коруктардын территорияларында коргоону уюштуруу. Уялоочу жерлерге ӨКЖА уюштуруу. Чектөөчү факторлорду аныктоо, түрдүн биологиясын толугу менен изилдөө.

Орел-карлик

Hieraaetus pennatus (J.F. Gmelin, 1788)

Статус: VI категория, *Near Threatened*, NT: R. Монотипичный вид [47]. Редкая малоизученная птица. Один из двух представителей рода в фауне Кыргызстана.

Распространение общее и в стране. Обитает на юге Европы, в Африке, Средней и Южной Азии, Новой Гвинее и Австралии. В Кыргызстане обитает в горных лесах республики.

Места обитания. Населяет леса разных типов: лиственные, реже хвойные.

Численность. В условиях Кыргызстана численность его не изучена. Повсеместно численность его не велика. В последние три года были зафиксированы встречи двух особей в 2001, 2002 гг. [62].

Образ жизни (жизненные циклы). Перелетная птица. Появляется на территории республики в апреле. Гнезда устраивает преимущественно на лиственных деревьях, реже на – хвойных. В кладке 1-2 яйца. Питается преимущественно птицами, реже мелкими грызунами и рептилиями.

Лимитирующие факторы. Прямое уничтожение, разорение гнезд.

Разведение (содержание в неволе). Сведений нет.

Меры охраны существующие. Охраняется в ряде заповедников и национальных парков. Специальные меры по охране не принимались, но добыча по республике запрещена.

Меры охраны рекомендуемые. Организовать охрану на территориях заповедников. На местах гнездовых создать ООПТ. Детально изучить биологию вида с целью выявления лимитирующих факторов.

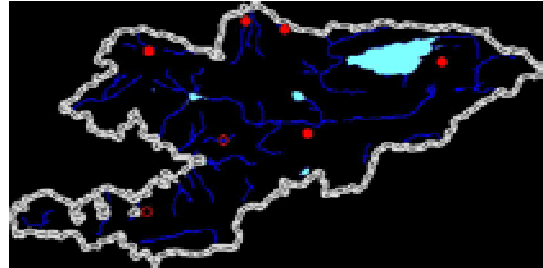
Booted Eagle

Hieraaetus pennatus (J.F. Gmelin, 1788)

Status: VI category, *Near Threatened*, NT: R. Monotypic species. Rare bird, scantily explored. Inhabits in mountainous deciduous and rarer – in coniferous forests. Numbers are not available. For the last three years only 2 birds were recorded in 2001 and 2002. Breeding bird, arrives in April, lays 1-2 eggs. Uses for food birds, rarer – in rodents and lizards. Nest destruction and illegal game shooting are major limiting factors. There is no data on breeding in captivity. No special measures to protect the species were undertaken, but hunting after Booted Eagle is prohibited. It is recommended to establish protected areas around nesting sites.

Чоң тоодак
Otis tarda Linnaeus, 1758

Турна сымалдар – **Gruiformes** – Журавлеобразные
Тоодактар – **Otididae** – Дрофины

Статусу: *III, Critically Engendered, CR: R, A1*. Номинативдуу түрчөсү кездешүүдө.

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Африкада – түндүк Марокко, Евразияда – Пиреней жарым аралынын түштүк бөлүгү, Эльба бассейнинен, Австриядан, Словакиядан чыгышты көздөй түштүк Приморьеге чейин. Түндүккө карай түндүк Польшага, Гомель районуна, Чернигов областынын ортону бөлүгүнө чейин, Брянск, Тула, Рязань, Пенза областтарынын түштүк бөлүктөрүнө, түштүк Башкирияга чейин, батыш Сибирде 55-параллелге чейин, Минусинск районуна, Барнаулга, Чыгыш Саяндын түштүк тоо этегине, Жогорку Ангаранын төмөнкү агымынын өрөөнүнө чейин, түндүк-чыгышка карай 54-параллелге чейин, төмөнкү Зея өрөөнүнө, Ханкай ойдуңуна чейин. Түштүктөн Жер Ортолук деңиздин жээгине чейин, түштүк Азербайжанга, түндүк Иранга чейин. Каспий деңизинен чыгышыраак түштүккө карай Урал тоо этегине, Эльбанын орто агымына, Тургай жана Иргиздин тоо этектерине чейин, чыгыш Казакстанда 47-параллелге чейин. Тяньшань аркылуу түштүктөн Гоби чөлүнүн түндүгүнө чейин, Чоң Хингандын түштүк-батыш тоо этегине чейин, Хэйлуңцзяндын түндүк-чыгыш провинциясына, түштүк Приморьеге чейин. Индияда жана Пакистанда – отурукташкан түр [7, 15, 19]. Кыргыз Республикасында Чүй жана Ысыккөл өрөөндөрүндө, Ички Тяньшандын бийик тоолуу сырт зоналарында жана Өзгөндүн тегерегинде кездешчү [2].

Жашаган аймактары. Бир аз бадалдуу жарым чөлдүү жана талаалуу ачык жерлерди артыксынтат.

Саны. Азыркы учурдагы саны боюнча так маалымат жок. Ошону менен бирге, тоодак бардык жерде өтө сейрек кездешери анык. Мисалы, Түндүк Кыргызстан боюнча көп жылдык байкоо жүргүзүүлөрдө тоодак бир дагы жолу кездешкен эмес, Кыргызстандын жалпы территориясы боюнча 44 аймакта канаттуулардын санын иликтөө үчүн өткөрүлгөн байкоо жүргүзүүлөрдө тоодактын күз мезгилинде бул аймактарда болуусу катталган жок. Нарын областындагы жана Ысыккөл ойдуңундагы изилдөөлөр да тоодактын бул жерлерде кыштоосун аныктаган жок [16, 18, 31, 56, 71, 72].

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдари). Адатта кичине 3-4 канаттуудан турган топ менен жашашат. Кээде, өзгөчө кышында жана учуп өтүүлөрдө чоң топторго (25-30 канаттуу) чогулушат. Абдан жакшы чуркайт, оор көтөрүлөт, бирок абада болгон соң, кубаттуу учат. Азык тандабайт, бирок дан жана башка эгиндерди артыксынтат, ошондой эле коңуздар, кескелдириктер ж.б. менен азыктанат. Тоодак – полигамдуу канаттуу, эркеги бир нече ургаачыга көңүл бурат. Ургаачылар кара-күрөң темгилдүү, күрөңүрөөк бир, кээде эки жумуртка тууйт. Жумуртканы ургаачылары гана басып чыгарат.

Чектөөчү факторлор. Мыйзамсыз атуу, уяларын бузуу.

Көбөйтүү (колдо багуу). Так маалымат жок.

Уюштурулган коргоо аракеттери. Атайын коргоо чаралары каралган эмес.

Коргоо үчүн зарыл аракеттер. Кичи заказниктерди түзүү аркылуу уялоо жана учуп өтүү жерлерин коргоо зарыл. Тоодактардын массалык учуп өтүү маалында кайсы дыйкандардын эгин талааларына зыян келтирерин аныктоо жана бул жоготууларды компенсациялоо үчүн механизмди иштеп чыгуу. Бардык жерде тоодакка аңчылык жасоого тыюу салуу. Тоодакка аңчылык кылгандар үчүн чоң айып санкцияларын киргизүү керек жана алынган каражаттарды жаратылышты коргоо иш-аракеттерине жумшоо зарыл. Республикада уялоо аймактарын аныктоо, табылган уяларды картага түшүрүү, бул түрдүн санынын ар бир жылдык динамикасына мониторинг жүргүзүү. Кыргызстандын шартында тоодактын тиричилик өзгөчөлүктөрүн изилдөө керек.

Дрофа

Otis tarda Linnaeus, 1758

Статус: *III, Critically Engendered, CR: R, A1*. В Кыргызстане обитает номинативный подвид *Otis tarda tarda* Linnaeus, 1758.

Распространение общее и в стране. В Африке – северное Марокко, в Евразии – южная часть Пиренейского полуострова и от бассейна Эльбы, Австрии, Словакии, к востоку до южного Приморья. К северу до северной Польши, средней части Черниговской области, южных частей Брянской, Тульской, Рязанской, Пензенской областей, южной Башкирии, в западной Сибири до 55 параллели, района Минусинска, Барнаула, Восточного Саяна, восточнее к северу до 54-й параллели, нижней Зеи, Ханкайской низменности. К югу до побережья Средиземного моря, Малой Азии, Азербайджана, Ирана. Восточнее Каспийского моря до низовьев Урала, низовьев Тургай и Иргиша, в восточном Казахстане до 47-й параллели. Через Тянь-Шань к югу до северной окраины пустыни Гоби, Большого Хингана, провинции Хэйлуньцзян, Приморья. В Индии и Пакистане – оседлый вид [7, 15, 19]. В Кыргызской Республике встречался в Чуйской и Иссыккульской долинах, высокогорной сыртовой зоне Внутреннего Тянь-Шаня, на юге в окрестностях Узгена [2].

Места обитания. Предпочитает открытые полупустынные и степные станции, с редкой кустарниковой растительностью, перемежающиеся с посевами.

Численность. Точных современных сведений по численности нет. Вместе с тем, можно констатировать, что повсеместно дрофа чрезвычайно редка, так например, при многолетних маршрутных учетах в северной части Кыргызстана, дрофа не была встречена ни разу, проведенные в 44 точках по всей территории Кыргызстана учеты численности птиц, также не выявили пребывания дроф в осенний период. Предпринятые учеты в зимний период в Иссыккульской котловине и Нарынской области также не выявили зимовку дрофы [16, 18, 31, 56, 71, 72].

Образ жизни (жизненные циклы). Обычно держится в маленьких группах по 3-4 птицы, иногда, особенно зимой и на пролетах, собирается в группы до 25-30 голов. Очень хорошо бегают, тяжело взлетает, но взлетев, летит очень мощно, ритмично махая широкими крыльями. Всеядна, но отдает предпочтение растительной пище – зерновые и другие посевные, также в диету включаются жуки, ящерицы и др. Дрофа – полигамная птица, самец ухаживает за несколькими самками. Самки откладывают только одно, реже два оливково-коричневатых яйца, с темно-коричневыми крапинками. Яйца насиживают только самки.

Лимитирующие факторы. Распашка пригодных для гнездования станций, разорение гнезд, браконьерство.

Разведение (содержание в неволе). Достоверных сведений не имеется.

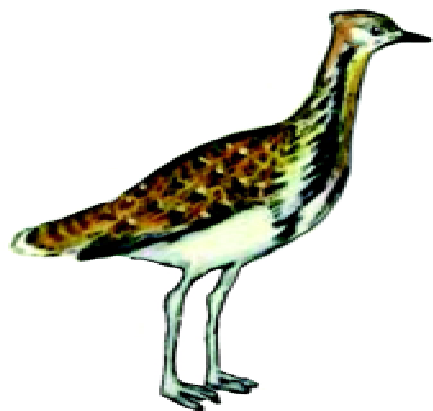
Меры охраны существующие. Специальных мер охраны не предусматривалось

Меры охраны рекомендуемые. Необходимо осуществлять охрану мест гнездовий и пролета путем создания миниказазников. Выявить фермеров, чьи посевы страдают от посещения дроф и продумать механизмы компенсации потерь во время массового пролета. Необходимо повсеместно запретить отстрела, ввести крупные штрафные санкции за охоту на дроф. Следует нанести на карту выявленные гнезда, проводить мониторинг ежегодной динамики численности.

Great Bustard

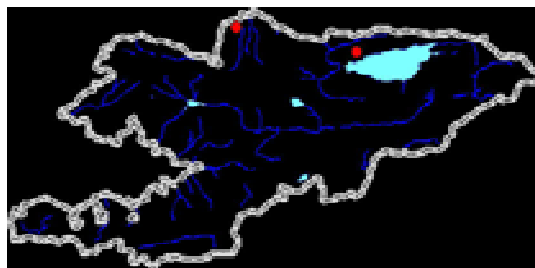
Otis tarda Linnaeus, 1758, ssp. *tarda* Linnaeus, 1758

Status: *III category, Critically Endangered, CR: R, A1*. Inhabited steppe zones in Chu Valley, Issyk-Kul Region, highlands of Inner Tien Shan, in the south of the country – around Uzgen town. Prefers open semidesert and steppe biotopes with scarce shrubs and cultivated zones. No data on numbers available. It is extremely rare. Transect surveys of birds' populations in Kyrgyzstan for the past 2 decades did record a single bird seen or heard neither in breeding nor in winter seasons. Usually flocks consisting of 5-30 up to 300 birds were seen regularly both in migrating and winter seasons. Great Bustard is polygamy bird, male mates with several females, each of them lays 1 or sometimes 2 eggs, which are incubated only by females. Among limiting factors are ploughing up natural habitats suitable for nesting, nests destruction, illegal game shooting. There are no data on holding the bird in captivity. Special protection measures were not undertaken yet. It is recommended to protect existing semidesert and steppe zones from ploughing them up, identify those farmers, whose fields are subject for Great Bustard's negative impact and figure out possible mechanisms of compensations, if a crop loses are much too high. It is necessary to streamline commercial hunting after Great Bustards, introduce serious fines for illegal poaching.

Жорго тоодак

Chlamydotis undulata (Jacquin, 1784)

Турна сымалдар – **Gruiformes** – Журавлеобразные
Тоодактар – **Otididae** – Дрофиные

Статусу: III категория, *Critically endangered*, CR: R, A1. Кыргызстанда *Chlamydotis undulata masqueenii* (J.E. Gray, 1832) кездешүүдө.

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Түндүк Африка түштүктү карай түндүк тропикке чейин, Синай жарым аралы, Уэнтевентура жана Лансароте аралдары. Евразияда Кичи Азиянын чыгыш бөлүгүнөн, Сириядан, Палестинадан чыгышты көздөй Ички Монголияга чейин. Казахстандын түштүк жарымында уялоодо жана учуп өтүүдө, түндүктөн Тайсуган кумдарына, Иргиздин ылдый жагына, Түндүк Прибалхашье жана Зайсан ойдуңуна чейин кездешет [7,43]. Белуджистанда уялайт, Пакистанда, Индиянын Раджастанында жана Гуджиратында кыштайт, Кашмирде жана Делинин тегерегинде кездешет [19]. Кыргызстанда көбүнчө Ысыккөл ойдуңунда кездешчү [2].

Жашаган аймактары. Такырдуу чөлдөр жана жарым чөлдөр, тоо кыркаларынын чөлгө айланган этектери, кээде күзүндө жана кышында дан өсүмдүктөрү өстүрүлгөн жерлерде кездешет.

Саны. Азыркы учурда жорго тоодактын саны кыскарды, эң эле сейрек кездешүүчү канаттуу. Негизинен Ысыккөл ойдуңунда жалгыз особдор кездешет. 1988-жылы жалгыз канаттуу коруктан тышкары Ысыккөл районунун Торуайгыр айылынын тегерегинде бир ай бою жашаган. Ушул эле жерде 1988-жылы Тору-Айгырда 5 жорго тоодак арпа эгилген талаада кездешкен. 1991-жылы жалгыз канаттуу ушул айылдын айланасында байкалган.

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдари). Ачык жерлерди артыксынтат, караңгы түнү жана түштө активдүү эмес, түндөсү айдын жарыгында азыктанат. Тынчсызданган маалда башын маскировкалайт, денесинин түсү чөйрө менен аралашып кетүүгө жардам берет. Тамак тандабайт, бирок өсүмдүктү артыксынтат, буудайдын башы, мөмөлөр менен азыктанат, бирок кумурскаларды, коңуздарды, чегирткелерди, кескелдириктерди жана чоң эмес жыландарды этибар калтырбайт. Үн чыгарбайт. Уясы - жөн гана болгон өсүмдүктүн алдындагы кум же шагылдагы чуңкур жер. Уясында 3-4 күрөң түстөгү темгилдүү жумуртка бар.

Чектөөчү факторлор. Антропогендик факторлордун таасиринин, анын ичинде жашоого ылайыктуу жерлерди айдоо, законсуз атуунун натыйжасында бул түрдүн саны кыскарууда. Жаратылышты коргоонун жана пропаганданын начардыгы.

Көбөйтүү (колдо багуу). Кыргызстанда изилденген эмес.

Уюштурулган коргоо аракеттери. Чаралар колдонулган эмес.

Коргоо үчүн зарыл аракеттер. Бул түрдүн учуп өтүүдө жана уялоодо же кыштоодо иликтелген популяциялары сакталган райондордо заказниктерди түзүү. Мындай кыштоо жана уялоо жерлерди аныктоо. Түрдүн Кыргыз Республикасындагы жашоо аймагын жана таралышын тактап изилдөө.

Дрофа-красотка

Chlamydotis undulata (Jacquin, 1784)

Статус: III категория, *Critically Endangered*, CR: R, A1. В Кыргызстане обитает *Chlamydotis undulata macqueenii* (J.E. Gray, 1832).

Распространение общее и в стране. Северная Африка к югу до северного тропика, Синайский полуостров, острова Уэнтевентура и Лансароте. Евразия от восточной части Малой Азии, Сирии, Палестины к востоку до Внутренней Монголии. Гнездится и встречается на пролете в южной половине Казахстана, к северу до песков Тайсуган, низовьев Иргиза. Северного Прибалхашья и Зайсанской котловины [7, 43]. Гнездится в Белуджистане, зимует в Пакистане, Раджастане и Гуджирате Индии, встречается в Кашмире и окрестностях Дели [19]. В Кыргызстане встречались преимущественно в Иссыккульской котловине [2].

Места обитания. Такырные пустыни и полупустыни, опустыненные предгорья хребтов, изредка осенью и зимой встречаются на стерне, где были посевы зерновых культур.

Численность. В настоящее время численность дрофы-красотки сократилась, исключительно редкая птица. В основном встречаются одиночные особи в Иссыккульской котловине. В 1988 году одиночная птица держалась долго в течении месяца вне заповедника в окрестности с. Тору-Айгыр Иссыккульского района. Тут же в 1988 году с. Тору-Айгыре на ячменном поле дрофа-красотка держалась в количестве 5 особей. В 1991 г. одиночная птица держалась в районе с. Тору-Айгыр на стерне.

Образ жизни (жизненные циклы). Предпочитает открытые стаии, не активен в темное ночное время и в полдень, предпочитает кормится ночью при луне. В случае беспокойства, маскирует голову, так как окрас туловища помогает слиться с окружающей обстановкой. Всеядна, однако предпочитает растительную пищу, пшеничные колосья, ягоды, но не игнорирует муравьев, жуков, кузнечиков, ящериц и небольших змей. Очень молчалива. Гнездо – простое углубление в песке или щебня под имеющейся растительностью. Яиц в гнезде 3-4, коричневатой окраски, с пестринками.

Лимитирующие факторы. Влияние антропогенного фактора приводит к сокращению численности этого вида, включая распашку пригодных для обитания стадий, незаконный отстрел. Низкая организация охраны природы и пропаганда.

Разведение (содержание в неволе). В Кыргызстане не изучено.

Меры охраны существующие. Не предпринимались.

Меры охраны рекомендуемые. Создать заказник в районах, где еще сохранились популяции данного вида, выявленных либо на пролете и гнездовье, либо на зимовке. Выявить такие места зимовки и гнездовья. Подробно изучить места обитания и распространения вида в Кыргызской Республике.

Houbara Bustard

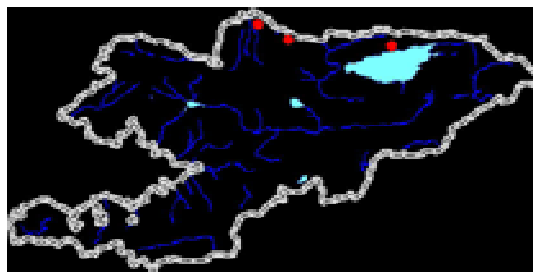
Chlamydotis undulata (Jacquin, 1784), ssp. *macqueenii* (J.E. Gray, 1832)

Status: III category, *Critically Endangered*, CR: R, A1. Prefers deserts and semi-deserts of Issyk-Kul oblast during migration and winter time. Data on numbers are irregular and scarce. A single bird was recorded feeding for a month near Toru-Aigyr village in 1988; another group consisting of 5 birds was seen not far from that place in the agricultural fields. One Houbara Bustard was recorded in the place in 1991. Uses for food field crops, cherries, can eat ants, beetles, lizards etc. Nest is a depression in sand or stones under existing scarce vegetation. Lays 3-4 eggs. Limiting factors are ploughing up desert and semidesert habitats, illegal poaching, law quality of protection management and low public awareness. No captivity holding is known. There were no special protection measures in Kyrgyzstan. It is recommended to establish protected areas in the natural habitats with high concentration of the species populations.

Кадимки безбелдек

Tetrax tetrax Linnaeus, 1758

Турна сымалдар – **Gruiformes** – Журавлеобразные
Тоодактар – **Otididae** – Дрофины

Статусу: VI категория, *Near Threatened*, NT. Монотиптүү түр. Кыргызстанда 30-40 жылдан бери уялабайт. Орто Азияда сейрек безбелдек уруусунун түрчөсүнөн бирөө.

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Кыргызстанда жарым кылым мурда өтө көп санда эмес Суусамырда, Ысыккөлдө, Ош областынын айрым чөлкөмдөрүндө, Талас жана Казакстан менен чектеш Чүй өрөөнүндө уялаган [2,49]. Азыркы убакта республиканын территориясында уялоосу далилделген эмес. Ысыккөлдө жана Чүй өрөөнүндө учуп өтүүдө өтө эле сейрек. Коңшу Казакстанда уялайт жана дайыма кездешет [66]. Евразиянын чегинде анын ареалы бир топ чоң. Венгриядан тартып батышка карай Обь, Омск дарыяларына чейин. Таралышынын түштүктөгү чегі Воронеж, Саратов жана Омскийге чейин жетет. Поволжьеде дайыма болот. Шериктеш мамлекеттерден сырткары Кытай, Афганистан, Сирия жана Палестинде жашайт.

Саны. Уялоочу жерлеринде кездешпейт. Бул куштар күзгү учуп өтүшүндө бирин-серин гана байкалат. 1975-жылы 15-ноябрда С.Н. Аксенов 40 куштан турган безбелдектин тобун Чүй өрөөнүндөгү Панфилов районундагы Күрпүлдөк айылынын четинде люцерна талаасында учураган. Чүй өрөөнүндө Жаңыжер айылынын четинде люцерна талаасында 21 жыл мурун сентябрдын аягында В.Н. Катаевский 7 кушту көргөн. 1999-жылы Кыргызстандын Түндүк-Батыш жагында Казакстан менен чектешкен Маймак айылынын четинде А.Н. Ковшарь менен В.И. Тороповалар бир безбелдекти катташкан [51]. Санынын өзгөрүлүшүнүн себептери. Безбелдектин саны мурунку жылдары жана кошуна Казакстанда азайган. Акыркы убакта анын саны Батыш, Түндүк жана Түштүк Казакстанда көбөйүүдө [73]. Уялоого Түндүк Кыргызстанга кайрадан келиши мүмкүн. Негизги себеби – антропогендик фактордун таасир этиши.

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдари). Талаалуу же жарым чөлдү кеңири территорияларга жайылышы мүнөздүү. Солодка, төөтикендин, мятликтин жана башка чөп өсүмдүктөрү өскөн жерлерде кездешет. Канаттуу өтө сак. Кыргызстанда безбелдектин биологиясы жөнүндө маалымат өтө аз. Апрельде учуп келишет [2], уясын жерге эчнерсе төшөбөй эле салат [49], анда негизинен 3-5 жумуртка болот [2, 66, 74]. Чүй өрөөнүндө уясы майдын ортосунда эле салынат [2]. Күзүндө безбелдектин топтолушу талаада, көбүнчө бедеде кездешет. Негизинен курт-кумурскалар менен азыктанат, кээде өсүмдүктөрдү, мисалы люцернанын жалбырактарын жейт [2, 66]. Күздүн аягында кыштоо үчүн түштүк өлкөлөргө учуп кетишет.

Чектөөчү факторлор. Жагымдуу территорияларды казуу, уялаган жерлерине мал жаюу жана браконьерлик.

Көбөйтүү (колдо багуу). Шериктеш мамлекеттер боюнча маалымат жок.

Уюштурулган коргоо аракеттери. Кыргызстандын фаунасынын өзгөчө коргоого алынган түрлөрдүн тизмесине киргизилген. Сейрек жана жоголуп бара жаткан куштардын тизмесинде. Биологиясын изилдөө жана жасалма шарттарда көбөйтүүгө аракет жасоо, андан кийин ылайыктуу жерлерге коё берүү.

Стрепет

Tetrax tetrax Linnaeus, 1758

Статус: VI категория, *Near Threatened*, NT. В Кыргызстане, по видимому, уже 30-40 лет не гнездится. Один из видов рода – редких в Средней Азии. Монотипичный вид.

Распространение общее и в стране. В Киргизии еще полвека назад в небольшом количестве гнезился на Сусамыре, Прииссыккулье, в отдельных районах Ошской области, в Таласском регионе и в Чуйской долине на границе с Казахстаном [2,49]. В настоящее время случаи гнездования на территории республики не подтверждены. Крайне редок на пролетах в Прииссыккулье и в Чуйской долине. Встречается и гнездится в соседнем Казахстане [66]. Вообще ареал его значительный в пределах Евразии. От Венгрии на запад до р. Оби на востоке. Северная граница распространения доходит до Воронежа, Саратова и Омска. Обычен в Поволжье. За пределами стран СНГ южнее обитает в Китае, Афганистане, Сирии и Палестине.

Места обитания. Предпочитает участки целинной степи с полынно-эфемеровой растительностью.

Численность. Уже не встречается на гнездовании. Отмечены отдельные случаи встречи этих птиц на осенних пролетах. С.Н. Аксенов 15 ноября 1975 г. встретил стаю стрепетов около 40 птиц на поле люцерны в окрестностях с. Курпультек в Панфиловском районе в Чуйской долине. В.Н. Катаевским отмечено 21 год назад в конце сентября на поле люцерны в окрестностях с. Джаны-Джер в Чуйской долине 7 птиц. А.Н. Ковшарь и В.И. Торопова в Северо-Западной части Кыргызстана на границе с Казахстаном в окрестности с. Макмал 1999 г. зарегистрировали одного стрепета [51]. Численность стрепета в те годы одновременно упала и в соседнем Казахстане. В последнее время имеет место повышения численности на западе, севере и даже на юге Казахстана [73]. Возможно стрепет снова появляется на гнездовании в северном Кыргызстане. Основная причина – значительное воздействие антропогенного фактора.

Образ жизни (жизненные циклы). Предпочитает обширные территории степного или полупустынного характера. Держится в местах, поросших солодкой, верблюжьей колючкой, мятликом и другими травянистыми растениями. Птицы очень осторожны. Летят невысоко над землей, создавая своеобразный свист. Сведений по биологии стрепета в Кыргызстане довольно мало. Прилетают в апреле, [2], гнезда устраивают на земле почти без подстилки [49]. В кладке в основном от 3 до 5 яиц [2,66,74]. В Чуйской долине кладки были уже в середине мая [2]. К осени стайки стрепетов встречаются на полях, чаще люцерны. Питаются стрепеты в основном насекомыми, но иногда поедают и растительную пищу, например, листья люцерны [2,66]. К концу осени отлетают к местам зимовок в южные страны.

Лимитирующие факторы. Распашка видопригодных территорий, выпас скота в местах гнездования и браконьерство.

Разведение (содержание в неволе). Нет данных по странам СНГ.

Меры охраны существующие. Включен в список особо охраняемых видов фауны Кыргызстана. Находится в списке редких и исчезающих птиц.

Меры охраны рекомендуемые. Изучать его биологию и попытаться добиться размножения в искусственных условиях с дальнейшим выпуском в характерные места обитания.

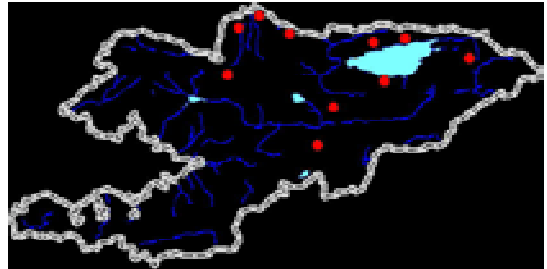
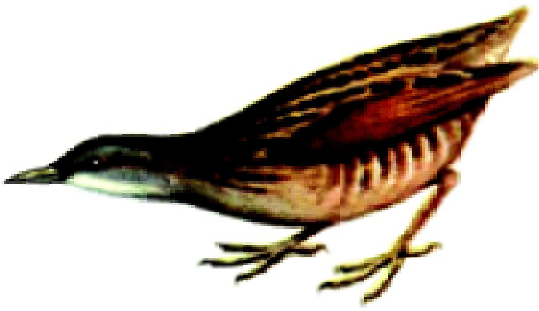
Little Bustard

Tetrax tetrax Linnaeus, 1758

Status: VI category, *Near Threatened*, NT. Monotypic species. Most probably, does not breed in Kyrgyzstan for the last 30-40 years. In the past bred in Suusamyр Valley, Issyk-Kul Region, Talas and Chu Valleys, as well as in Fergana Valley. Extremely rare during migration period in Chu Valley and Issyk-Kul oblast. Prefers steppe zones with scarce vegetation. Information about numbers is scarce. Seven birds were seen in agriculture field near Djangi-Djer village 20 years ago, 1 bird – in 1999 near border with Kazakhstan. Little Bustard is very shy bird. Arrives in April, nests on ground, and lays 3-5 eggs. Uses for food insects but does not ignore vegetation matter as well. Limiting factor is ploughing up suitable habitats, overgrazing and poaching. Hunting was prohibited in the USSR. It is recommended to study biology of the Little Bustard, try to breed it in captivity and re-introduce them back.

Кадимки тартартоок

Crex crex (Linnaeus, 1758)

Турна сымалдар – **Gruiformes** – Журавлеобразные
Суутартар – **Rallidae** – Пастушковые

Статусу: VI категория. *Near Threatened, NT*. Кыргыз Республикасынын фаунасында уруунун жалгыз өкүлү. Монотиптүү түр.

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Евразияда Пиринейден чыгышты көздөй Вилюйдүн жогорку жана орто бөлүгүндө жана түштүк-чыгыш Байкалдын Ангарадын жогорку агымынын бассейнинде Чонанын өрөөнүнө чейин. Түндүктөн Норвегиянын, Швециянын жана Финляндиянын түштүк бөлүгүнө чейин, Карелияда 62-параллелге, Онега жана Түндүк Двинага, Печоранын өрөөнүндө 63-параллелге, Урал тоо кыркаларында 61-параллелге, Батыш Сибирде жана Енисей өрөөнүндө 62-параллелге, Төмөнкү Тунгусканын бассейнинде 62-параллелге, Чона өрөөнүндө 63-параллелге чейин. Түштүктөн Жер Ортолук деңиздин түндүк жээгине, түндүк Италияга, түндүк Грецияга, Кичи Азияга, түндүк-батыш Иранга, Хорасанга чейин. Каспий деңизинен чыгышты карай түштүктөн Волганын чатына, Уралдын чатына, Мугоджар, чыгыштан 50-параллелге чейин. Иртышты бойлой ареалдын түштүк чек арасы Зайсанга чейин түшөт да, андан Жетисуунун түштүк-батышына чейин, Гиссар тоо кыркаларына чейин созулат. Ареалдын чыгыштагы түштүк чек арасы Чыгыш Тяньшань, Түштүк Алтай, Ангарадын жогорку агымынын өрөөнү боюнча өтөт. Британ, Оркней, Гебрид аралдары [7]. Кыргыз Республикасында уялоодо жана учуп өтүүдө Чүй өрөөнүндө, Ысыккөл ойдуңунда, Суусамырда, Нарын жана Атбашы дарыяларынын жайылмасында кездешет [2, 31, 75].

Жашаган аймактары. Жапыз жана орто тоолордун селитебдүү эмес антропогендүү жана шалбаалуу өздөрдү артыксынтат.

Саны. Ысыккөлдүн жээгинде (1 км² де 2 канаттуу), талааларда (1 км² де 3 канаттуу), токой-шалбаа-талаа тилкесиндеги шалбааларда адатта кездешүүчү түр [14, 31, 48]. Учуп өтүү учурунда кадимки тартартооктун саны көбөйөт. Май айында ондогон кадимки тартартооктор Чүй өрөөнүнүн саздарында азыктанышат [75]. Тяньшандын карагай токойлорунда бул түрдүн саны аз, кээбир гана жерлерде адатта кездешет [76].

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдари). Уялоочу жана учуп өтүүчү түр. Кадимки таратартоок майдын башында учуп келет да, 15-20 күндөн кийин, көпчүлүк учурда түнкүсүн үйүгүшүүсүн баштайт. Чөптүн арасында чуркап жүрүүнү артыксынтат, кээде учат. Жайдын аягына чейин жүрүшөт. Негизинен курт-кумурскалар менен азыктанышат, бирок айыл-чарба өсүмдүктөрүнүн уруктары менен да азыктанат. Адатта 8-10 жумуртка тууйт. Жөжөлөрү июндун экинчи жарымында чыгышат. Кадимки тартартооктор сентябрдын башында учуп кетишет.

Чектөөчү факторлор. Тартартоок жана анын балапандары кулаалыга жана башка жырткыч канаттууларга жем болушат. Үй жаныбарлары кадимки тартартооктун талаадагы жана шалбаадагы жумурткалары үчүн коркунуч туудурушу мүмкүн.

Көбөйтүү (колдо багуу). Кыргыз Республикасында колдо багылбайт.

Уюштурулган коргоо аракеттери. Республикада атайын коргоо чаралары жок. Түр IUCNдин Кызыл китебинин VI категориясына *Near Threatened* киргизилген.

Коргоо үчүн зарыл аракеттер. Уялоого жарактуу жерлерди коргоо керек.

Коростель

Crex crex (Linnaeus, 1758)

Статус: VI категория, *Near Threatened*, NT. Единственный представитель рода в фауне Кыргызской Республики. Монотипичный вид.

Распространение общее и в стране. Евразия от Пиринеев к востоку до долины Чоны в верхней и средней частях Вилноя и бассейна верхнего течения Ангары в юго-восточном Предбайкалье. К северу до южных частей Норвегии, Швеции и Финляндии. В Карелии до 62-й параллели, до устьев Онеги и Северной Двины, в долине Печоры до 63-й параллели, в области Уральского хребта – до 61-й параллели, в Западной Сибири и в долине Енисея – до 62-й параллели, в бассейне Нижней Тунгуски – до 62-й параллели, в долине Чоны – до 63-й параллели. К югу до северного побережья Средиземного моря, северной Италии, северной Греции, Малой Азии, северно-западного Ирана, Хорасана. Восточнее Каспийского моря к югу до устья Волги, устья Урала, Мугоджар, восточнее до 50-й параллели. Вдоль Иртыша южная граница ареала опускается до Зайсана и от последнего протягивается к юго-западу Семиречья, к югу до Гиссарского хребта. Восточнее южная граница ареала проходит в области Восточного Тянь-Шаня, южного Алтая, долины верхнего течения Ангары. Острова: Британские, Оркнейские, Гебридские. [7]. В Кыргызской Республике встречается на гнездовье и пролете в Чуйской долине, в Иссыккульской котловине, на Суусамыре, в поймах Нарына и Атбаши [2, 31, 75].

Места обитания. Предпочитает неселитебные антропогенные и луговые ландшафтные урочища низко- и среднегорья.

Численность. Обычен в прибрежных зарослях озера Иссык-Куль (2 особи/кв.км), на полях (3 особи/кв.км), на лугах лесо-лугово-степного пояса [14, 31, 48]. На пролете численность коростеля возрастает. В мае месяце, десятки коростелей кормятся на болотах Чуйской долины [75]. В ельниках Тянь-Шаня численность коростеля везде невысокая, лишь местами он обычен [76].

Образ жизни (жизненные циклы). Гнездящийся и пролетный вид. Коростель прилетает в начале мая, через 15-20 дне после прилета, начинает токовать, преимущественно в ночное время. В густой траве коростель предпочитает бегать, взлетает реже. Птицы держатся до конца лета. Кормится преимущественно насекомыми, но также питается семенами сельскохозяйственных культур. В гнезде обычно 8-10 яиц. Птенцы выводятся во второй половине июня. Отлетают коростели в начале сентября.

Лимитирующие факторы. Коростель и его птенцы являются идеальной мишенью для луней и других хищных птиц, предпочитающих схожие местообитания. Домашние животные могут представлять угрозу кладкам коростеля на полях и лугах.

Разведение (содержание в неволе). В Кыргызской Республике в неволе не содержится.

Меры охраны существующие. Специальных мер охраны в республике нет. Вид занесен в Красную Книгу IUCN в VI категорию *Near Threatened*.

Меры охраны рекомендуемые. Необходимо осуществлять охрану мест, пригодных для гнездовий.

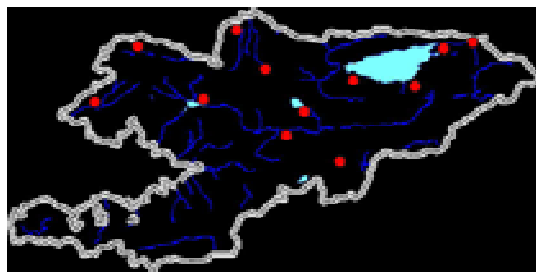
Corncrake

Crex crex (Linnaeus, 1758)

Status: VI Category, *Near Threatened*, NT. Monotypic species. Migrates and breeds in Chu and Suusamyr Valleys, Issyk-Kul Region, floodplain vegetation of Naryn and At-Bashi Rivers. Prefers cultivated and meadows habitats in low- and midlands. Common in shore bushes of Issyk-Kul Lake (2 individuals per square km), in the fields (3), in the meadows of forest belt. During migration the bird numbers grow, dozens of Corncrakes feed in marshes of Chu Valley in May. It is rare in spruce forests. Arrives in the beginning of May and starts to display, usually during night time. Prefers running among grass rather than flying. Uses for food insects, rarer in seeds of the crops. Lays 8-10 eggs, fledglings appear for the second half of June. Departs in September. Limiting factors are birds of prey, domestic animals. There is no information on holding it in captivity. No special protection measures were developed and introduced in the past. It is recommended to protect nesting sites.

Каркыра

Anthropoides virgo (Linnaeus, 1758)

Турна сымалдар – Gruiformes – Журавлеобразные
Турналар – Gruidae – Журавлиные

Статусу: VI категория, *Near Threatened*, NT: R. Монотиптүү түр. Кыргызстандын фаунасында уруунун бир гана өкүлү.

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Евразиянын жана Түндүк Африканын талаалары менен жарым чөлдөрү. Индия менен Пакистанда кыштайт. Кыргызстанда деңиз деңгээлинен 3000 м ге чейинки бийикте талаалар менен шалбалуу талааларда жашайт.

Жашаган аймактары. Боздондорго, шалбалуу талааларга, кээбирде саздарга жана чарбалык талааларга уя салат. Жаз-күз учуп өтүү мезгилинде маданий өсүмдүктөр эгилген жайытта оттошот.

Саны. Чүй өрөөнү, Суусамыр, Кетментөбө, Ысыккөл ойдуңунда, Соңкөлдө, Арпада, Аксай өрөөнүндө, Атбашы, Нарын дарыяларынын өзөндөрүндө уялайт. Уялоочу куштардын жалпы саны 100 жупка жакын. Жазгы жана күзгү учуп өтүүдө көп санда болот. Чүй өрөөнүндө жазгы учуп өтүүсүндө 60000 особдон кем болбойт.

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдари). Жыныстык жагынан 3 жылда жетилет. Суудан алыс эмес, ачык, жайык жерге уялайт. Бир же эки балапан басып чыгарат. Жайдын аягында куштар топко биригишет.

Чектөөчү факторлор. Өрөөндүү райондордо уялоочу жерлерин казып, айдоо кылуу жана тоолуу райондордо малдын жайылышы. Киши тарабынан түздөн-түз кырып жоготуу.

Көбөйтүү (колдо багуу). Зоопарктарда оңой эле көбөйүшөт. Кыргызстанда колдо багылбайт.

Уюштурулган коргоо аракеттери. 1985-жылы Кыргыз ССРинин Кызыл китебине киргизилген. Казакстандын Кызыл китебине да жазылган. Аңчылык кылууга тыюу салынган. Караталжапырык коругунун Соңкөл аймагынын территориясында бир нече жуп коргоого алынган.

Коргоо үчүн зарыл аракеттер. Коргоо үчүн атайын чаралар талап кылынбайт. Республиканын территориясында уялоочу популяциясынын санын тактоо өтө зарыл.

Журавль-красавка

Anthropoides virgo (Linnaeus, 1758)

Статус: VI категория, *Near Threatened*, NT: R. Один из двух видов рода в фауне Киргизии. Монотипичный вид.

Распространение общее и в стране. Степи и полупустыни Евразии и Северной Африки. Зимует в Индии и Пакистане. Гнездится в Казахстане. В Киргизии населяет степи и лугостепи до высоты 3000 м н. ур. м. и выше. Гнездится в Чуйской долине, Суусамырской и Кетмень-Тюбинской котловинах, Иссык-Кульской области, на оз. Сон-Куль, в Арпе и Ак-Сайской долине, в долинах рек Ат-Баша, Нарын.

Места обитания. Гнездится в степях, лугостепях, саях и сельскохозяйственных посевах, на открытых участках с хорошим обзором, недалеко от воды. Во время миграций охотно кормится на посевах зерновых культур. Часто образует скопления на берегах крупных водоемов.

Численность. Общая численность гнездящихся птиц в Кыргызстане менее 100 пар. На весеннем и осеннем пролетах многочислен. Весной в Чуйской долине пролетает не менее 60 000 особей [77].

Образ жизни (жизненные циклы). Половой зрелости достигает в трехлетнем возрасте. В кладке обычно 2 яйца. Высиживают и воспитывают потомство оба родителя. В выводке один или два птенца [2]. В конце лета птицы объединяются в стаи. Весенний пролет проходит по долинам в конце марта - апреле. Осенью в августе начале сентября пролетает по всему Кыргызстану. Зимует в Индии, Пакистане. Питается различными беспозвоночными и семенами растений.

Лимитирующие факторы. Распашка мест гнездования в долинных районах и выпас скота в горных районах. Редко прямое истребление со стороны человека.

Разведение (содержание в неволе). Легко разводится в зоопарках и питомниках.

Меры охраны существующие. Охраняется на территории Сон-Кульского участка Каратал-Жапырыкского заповедника и в Иссык-Кульском заповеднике.

Меры охраны рекомендуемые. Ограничение выпаса скота и снижение фактора беспокойства в местах гнездования. Необходимо выяснить численность и локализацию гнездящейся популяции на территории республики.

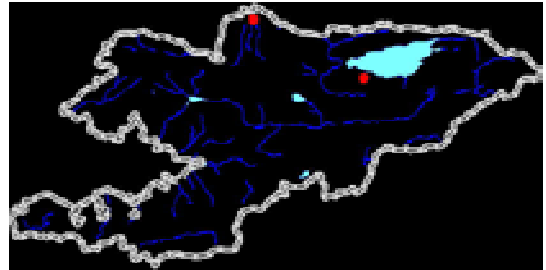
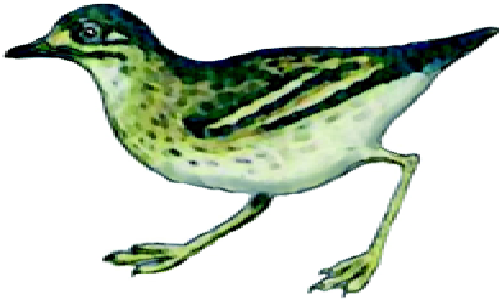
Demoiselle - Crane

Anthropoides virgo (Linnaeus, 1758)

Status: VI category, *Near Threatened*, NT: R. Monotypic species. Breeds in Chu, Suusamyr, and Ketmen Tyobyo Valleys, Issyk-Kul oblast, Song-Kul Lake, as well as Arpa, Aksay, At-Bashi, and Naryn rivers. Prefers steppe, meadows, marshes and cultivated fields that are close to the water. During migration lives on crop field, often groups near water. The estimated nesting numbers are about 100 pairs. At least 60,000 birds migrate through Chu Valley in spring time. Lays 2 eggs, both parents share domestic duties. Spring migration starts in the end of March-April, autumn one – in August-September. Feeds in invertebrates, plant seeds. Limiting factors are ploughing up of the nesting sites, overgrazing. Rarer – game shooting. Easily breeds in captivity. Protected in Song-Kul and Issyk-Kul protected areas. It is recommended to limit cattle grazing around nesting sites.

Жылкычы чулдук

Burhinus oedicnemus (Linnaeus, 1758)

Чулдук сымалдар – *Charadriiformes* – Ржанкообразные

Жылкычы чулдуктар – *Burhinidae* – Авдотки

Статусу: *V category, Vulnerable, VU: R, A1*. Ошол эле учурда кыргыз орнитологдордун айтуусуна караганда бул түр аярлуу деп эсептелет, саны азаюуда, IUCNдеги азыркы статусун кайра кароо керек. Тукумдун жалгыз өкүлү. Орто чоңдукта, узун буттуу канаттуу. Жыныстык диморфизм өнүккөн эмес. Денесинин үстү узун кара темгилдүү боз-күрөң, ал эми асты агыш келет. Кыргызстанда *Burhinus oedicnemus harterti* Vaurie, 1963 [7] деген түрчөсү кездешет.

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Евразиянын талааларында жашайт. Кыргызстанда Ысыккөл котловинасында, Чүй жана Талас өрөөндөрүнүн талааларында жана Фергана тарапта кездешет. Негизинен күзгү учуп өтүүдө белгиленет.

Жашоо аймактар. Талаалар, жарым чөлдөр. Уялоо мезгилинде Чүй өрөөнүнүн түндүгүндө кездешкендиги жөнүндө маалымат бар [75].

Саны. Жаратылышта аз байкалуучу канаттуу. Саны тууралуу маалымат жок.

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдари). Келгин куш. Жазында апрель айында келет да, сентябрда учуп кетет. Тиричилигин жашыруун жүргүзөт, коркунуч туулса, курчап турган чөйрөсүнө аралашып жашынып калат. Ошондуктан, жакындан да бул канаттууну байкоо кыйын. Бир басканда 4кө чейин жумуртка тууйт. Балапандарын ата-энесинин экөө тең өстүрүшөт. Уялоо мезгилинде Чүй өрөөнүнүн түндүгүндө кездешкендиги жөнүндө маалымат бар. Негизинен омурткасыздар жана өсүмдүктөрдүн уруктары менен азыктанат.

Чектөөчү факторлор. Талааларды жана жарым чөлдөрдү айдоо.

Көбөйтүү (колдо багуу). Маалымат жок.

Уюштурулган коргоо аракеттери. Коргоого алынган эмес.

Коргоо үчүн зарыл аракеттер. Иштелип чыккан эмес. Жылкычы чулдуктун республикада болуу мүнөзүн жана жашоо аймактарын изилдеп чыгуу зарыл.

Авдотка

Burhinus oedicnemus (Linnaeus, 1758)

Статус: *V категория, Vulnerable, VU: R, A1*. В то же время согласно сведениям кыргызских орнитологов, вид считается уязвимым, численность его сокращается, необходимо пересмотреть существующий IUCN статус. Единственный представитель семейства. Половой диморфизм не развит. В Кыргызстане встречается подвид *Burhinus oedicnemus harterti*¹ Vaurie, 1963 [7].

Распространение общее и в стране. Населяет степные территории в Евразии. В Кыргызстане встречается в Иссык-Кульской котловине, в степях Чуйской и Таласской долин и в Приферганских районах [2]. В основном отмечена на осеннем пролете.

Места обитания. Степи полупустыни и возможно поля. Имеются сведения о встрече в гнездовое время на севере Чуйской долины [75].

Численность. Трудно заметная в природе птица. Сведений по численности не имеется.

Образ жизни (жизненные циклы). Перелетная птица. Весной, прилетает в апреле, улетает в сентябре. Ведет скрытный образ жизни, при опасности затаивается, сливаясь с окружающим фоном. Поэтому даже с близкого расстояния заметить птицу трудно. В кладке до 4 яиц. Птенцов вырашивают оба родителя. Имеются сведения о встрече в гнездовое время на севере Чуйской долины. Питается в основном беспозвоночными и семенами растений.

Лимитирующие факторы. Распашка степей и полупустынь.

Разведение (содержание в неволе). Сведений нет

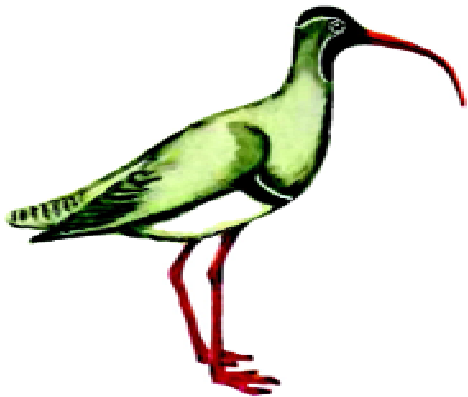
Меры охраны существующие. Не охраняется

Меры охраны рекомендуемые. Не разработаны. Необходимо выяснить местообитания и характер пребывания авдотки в республике.

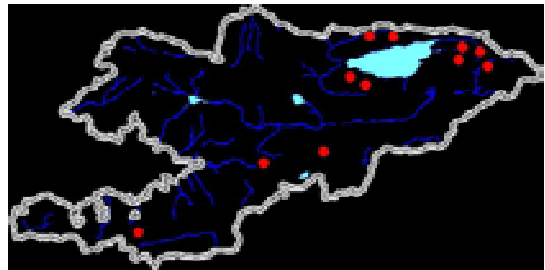
Eurasian Stone Curlew

Burhinus oedicnemus (Linnaeus, 1758), ssp. *harterti* Vaurie, 1963

Status: *V category, Vulnerable, VU: R, A1*. Kyrgyz ornithologists are in position to reconsider the current status appealing to IUCN because its numbers have stable tendency to decrease. Migrating bird, observed in steppes of Chu and Talas Valleys, Issyk-Kul oblast, and in Fergana Valley. Prefers semidesert and steppe landscapes, probably, cultivated zones as well. No systematic data on numbers are available. Very shy bird, difficult to sight even from close distance. Both sexes share domestic duties. There is information about Stone Curlew occurrence during nesting time in Chu Valley. Uses for food invertebrates and plant seeds. Limiting factor is ploughing up natural habitats suitable for nesting and roosting. There is no data on captivity holding in Kyrgyzstan. Currently, is not protected. It is recommended to figure out habitats and learn more about the species.

Орок тумшук чулдук *Ibidorhyncha struthersii* Vigors, 1832

Чулдук сымалдар – *Charadriiformes* – Ржанкообразные
Ороктумшуктуу чулдуктар – *Ibidorhynchidae* – Серпоклювы

Статусу: *V category, Vulnerable, VU: R, D1*. Саны анча көп эмес стенобионт, жашаган жерлери бузулса, жоголуп кетүүгө коркунуч туулат. Азиянын тоолуу аймактарында бир типтеги уруунун бир өкүлү. Монотиптүү түр.

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Борбордук Азиянын эндемиги. Кыргызстанда Борбордук, Ички, Түндүк Тяньшань жана Алай бийик тоолорунда жашайт; Батыш Тяньшанда болбойт. Уялоочу жерлери белгилүү: Чоңкемин, Чоңаксуу, Каркыра, Сарыжаз, Түргөн Аксуу, Каракол, Арашан, Жетиөгүз, Алабаш өрөөнү, Нарын, Атбашы, Аксай, Каракужур, Арпа, Алай [3, 78, 79, 80, 81].

Жашаган аймактары. Деңиз деңгээлинен 2000-3000 м бийикте көптөгөн тоо таштуу дарыялардын аралчалары.

Саны. Кыргызстанда орок тумшук чулдуктун саны 23-25 жуптан ашпайт деген болжол бар. Акыркы жылдары жүргүзүлгөн эсеп боюнча көптөгөн тоо дарыяларда 100 жуптан кем эмес. Кыргызстанда жашашы белгилүү, ошонун ичинен эң чоң популяциясы Чоңкемин (20,22 жуп), Каркыра менен Алабаш өрөөндөрүндө 6-9 жуп, калган жерлерде 1-3төн жуп [23, 78, 82, 83, 84]. Чоңкемин популяциясы боюнча салыштырмалуу маалыматтар көрсөткөндөй 4 жыл бою анын санынын туруктуулугу байкалат [78].

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдари). Май-июнь айларында көбөйүү мезгили, суу аралчаларына майда таштардан уя салат. Уясында 4, же 3 жумуртка, эркеги менен ургаачысы алмак-салмак басып чыгарат [84]. Түр канаттуулардын, ийнеликтердин, капталдап сүзгүчтөрдүн личинкасы жана башка суудагы омурткасыздар менен азыктанат [85]. Отуруктуу куш, кышында уялоочу жеринде же суунун ылдый жагында кездешет.

Чектөөчү факторлор. Суулардын багыты, табигый жана жасалма гидрологиялык режиминин өзгөрүлүшү, өзгөчө уялоо мезгилинде. Уялоонун ийгиликтүү бүтүшүнө кечки кар менен коштолгон үшүктүн жүрүшү жагымсыз шарттардын бири болуп эсептелет. Суу аркылуу малды айдап өткөндө малдын тепсендисинде жана балапандарына иттин кол салышы да жагымсыз фактор [82]. Элдин куштардын тынчын алышы, сагызгандын, кара карганын жана башка куштардын орок тумшуктун уяларын талкалоосу.

Көбөйтүү (колдо багуу). Маалымат жок.

Уюштурулган коргоо аракеттери. Сарычат-Эрташ коругунун, Каракол жана Чоңкемин Улуттук жаратылыш парктарынын территорияларында коргоого алынган. Казакстан менен Тажикстандын Кызыл китептерине киргизилген.

Коргоо үчүн зарыл аракеттер. Каркыра суусу боюнча сезондук чек аралык (Казакстан менен бирге) заказник уюштуруу, себеби ал жерлерде республика боюнча орок тумшук саны боюнча экинчи орунду ээлейт.

Серпоклюв

Ibidorhyncha struthersii Vigors, 1832

Статус: *V категория, Vulnerable, VU: R, D1.* Немногочисленный стенобионт, подверженный опасности исчезновения при разрушении мест обитания. Монотипичный вид.

Распространение общее и в стране. Эндемик Центральной Азии. В Киргизии населяет высокогорья Центрального, Внутреннего, Северного Тянь-Шаня и Алая и отсутствует в Западном Тянь-Шане. Известные места гнездования: Чон-Кемин, Чон-Ак-Су, Кар-Кыра, Сары-Джаз, Турген-Ак-Су, Каракол, Арашан, Джеты-Огуз, Алабашская долина, Нарын, Ат-Баши, Ак-Сай, Кара-Куджур, Арпа, Алай. [3, 78, 79, 80, 81].

Места обитания. Галечниковые отмели горных рек с многочисленными островками в пределах высот 2000 – 3000 м над у.м.

Численность. Предполагалось, что численность серпоклюва в Киргизии не превышает 23-25 пар [3]. Проведенные в последние годы учеты на многих горных реках позволяют утверждать, что в Киргизии обитает не менее 200 пар серпоклювов, наиболее крупная популяция в Чон-Кемине (20-22 пары), в Алабашской долине (6-9 пар), в остальных местах по 1-3 пары [23, 78, 82, 83, 84]. Сравнительные данные по Чонкеминской популяции [78] показывают стабильную численность ее на протяжении почти 40 лет.

Образ жизни (жизненные циклы). Оседлая птица, зимой совершающая иногда незначительные вертикальные кочевки. Гнездо - ямка, вымощенная мелкими камушками - обычно устраивается на незатопляемых островках, период размножения - май, июнь. Кладку из 4-х, реже 3-х яиц насиживают обе птицы [84]. Питаются личинками ручейников, стрекоз, бокоплавами и другими водными беспозвоночными [85].

Лимитирующие факторы. Естественные и искусственные изменения гидрологического режима и русла рек, особенно в период гнездования. Поздние заморозки со снегопадами также неблагоприятно сказываются на успешности гнездования. Наблюдается гибель гнезд и птенцов от собак и под копытами скота во время скотопргона через галечники [82]. Частое беспокойство птиц людьми способствует разорению гнезд серпоклюва сорокой, черной вороной и другими пернатыми хищниками.

Разведение (содержание в неволе). Данных нет.

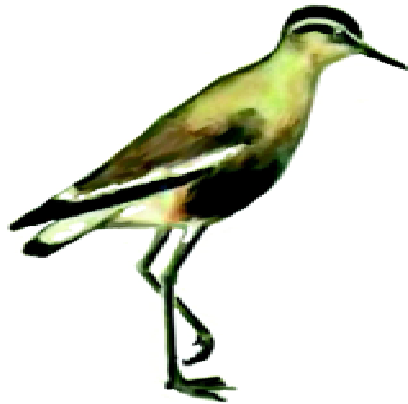
Меры охраны существующие. Серпоклюв охраняется на территории Сарычат-Эрташского заповедника, Каракольского и Чонкеминского национальных природных парков. Внесен в Красные книги Казахстана и Таджикистана.

Меры охраны рекомендуемые. Организация сезонного трансграничного (совместно с Казахстаном) заказника по реке Каркыра, где обитает вторая по численности в республике популяция серпоклюва.

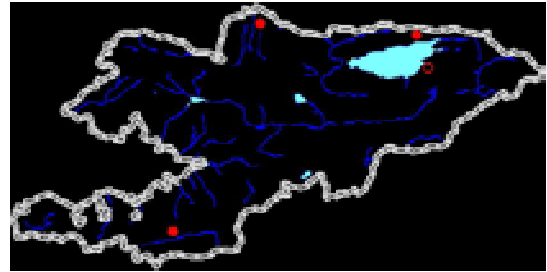
Ibisbill

Ibidorhyncha struthersii Vigors, 1832

Status: *V category, Vulnerable, VU: R, D1.* Monotypic species, resident bird, occurs in Central, Inner, Northern Tien Shan and Alai Mountainous Ridge. Nests were observed in Chong-Kemin, Chong-Ak-Suu, Karkyra, Sary-Djaz, Turgen-Ak-Suu, Karakol, Arashan, Djety-Oguz, Alabash, Naryn, At-Bashi, Ak-Sai, Kara-Kujur, Arpa Rivers and in Alai Mountains. Prefers pebbly banks of mountainous rivers with islands within a range 2,000-3,000 m (6,500-9,800 feet) above sea level. There are at least 200 breeding pairs in Kyrgyzstan. Nest is a small depression with small stones in pebbly islands. Nesting period is May-June. Eggs – 3-4, both parents share domestic duties. Uses for food the larvae of dragonflies, other water invertebrates. Limiting factors are natural and artificial changes of hydrological regime of the rivers, late frosts with snowing, domestic animals like sheep and dogs. No data on holding it in captivity. Currently, Ibisbills are protected in Sarychat-Ertash zapovednik (protected area), Karakol and Chong-Kemin National Parks. Included into Kazakh and Tadjik Red Books as well as in Kyrgyz one. It is recommended to pay more attention to Ibisbill's populations in Karkyra river at the border with Kazakhstan.

Чөл ызгыты *Vanellus gregarius* (Pallas, 1771)

Чулдук сымалдар – *Charadriiformes* – Ржанкообразные
Маарактар – *Charadriidae* – Ржанковые

Статусу: *III category, Critically Endangered, CR, A3bc*. Жоголуп бара жаткан түрлөрдүн бири. Казакстан жана Россиянын эндемиги. Уруудан бир гана түр, монотиптүү түр.

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Толук изилденген эмес. Өткөн кылымдын 70-жылдары Ысыккөлдүн батыш жээгинде чоң ызгытты жолуктуруу жөнүндө маалымат бар. 2003-жылы 9-майда 3 особь Ананьев айылынын аймагында жолукканы белгилүү (Ысыккөлдүн түндүк жээги) [87].

Жашаган аймактары. Талаа жана жарым чөлдүү зоналарда жашоосу мүнөздүү. Ушундай жерлер Тяньшандын тоо этектери талапка жооп берет. Уялоочу жерлери – шор участкалуу кургак боздондор, өсүмдүктөр өтө сейрек өскөн жерлер. Бардык боздондордо жайкы жана күзгү көчүү мезгилде жолугушу мүмкүн. Учуп өтүү убагында көлмөлөргө жакын жайланышат, бирок кургак участкаларда.

Саны. Маалымат жок. Бардык жерлерде саны азайууда. Казакстанда 70-жылдарга салыштырганда 4 эсе азайды [89].

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдари). Жылдын өзгөчөлүктөрүнө, жашаган жерлерине жараша уялоого марттын башынан майдын ортосуна чейин учуп келет. Казакстанда Наурзум жана Кургалжын коруктарында уялашат. Кыргызстандын территориясында уялашы байкалган эмес. Уясын чуңкурга же өлөң чөптүн арасына салат. Уялаганда оң чактыдан турган колонияны түзөт [87]. Уясында 4 жумуртка, аны 21-25 күн басып чыгарат. Биринчи тууган жумуртка жарабай калса, кайтадан тууйт. Басып чыгарганга ургаачысы жана эркеги алмак-салмак басып чыгарат [39]. Азыгынын негизин курт-кумурскалар түзүшөт. Кара коңуз, шиш тумшук коңуздар, чегирткелер, коңуздар, көпөлөктөрдүн гусеницалары ж.б. [90].

Чектөөчү факторлор. Уялоочу жерлерге мал жаюу, чар каргалар уяларын талкалашы [67, 88].

Көбөйтүү (колдо багуу). Россияда 3 жумуртканы инкубациялап 2 балапан чыгарылган, анын бирөө чоңойтулган [90].

Уюштурулган коргоо аракеттери. Аңчылык кылууга тыюу салынган. СССРдин жана Казакстандын Кызыл китебине киргизилген. Казакстандагы Наурзум жана Кургалжын коруктарында уялаган жерлери коргоого алынган.

Коргоо үчүн зарыл аракеттер. Талааларды өрттөп жана мал жайуудан сактоо. Эл арасына коргоо боюнча пропаганда жүргүзүү. Түргө мүнөздүү жерлерди изилдөө.

Кречетка

Vanellus gregarius (Pallas, 1771)

Статус: III категория, *Critically Endangered*, CR, A3bc. Эндемик Казахстана и России. Единственный представитель рода, монотипичный вид.

Распространение общее и в стране. Степи Евразии от Украины до Восточного Казахстана. В Кыргызстане не изучено, имеются отрывочные сведения о встрече кречетки на западном берегу оз. Иссык-Куль в 70-х годах. [87].

Места обитания. Свойственна степной и полупустынной зонам, в сущности, под такие требования попадают предгорья Тянь-Шаня, со степным характером растительности. Типичные места гнездования – сухие степи с участками солончаков, места с сильно разреженной растительностью. Во время летних и осенних кочевок, может быть встречена повсюду в степных участках. На пролетах держится поблизости от водоемов, но на сухих участках [86].

Численность. Точных данных нет. Численность повсюду уменьшается, в Казахстане уменьшилась в сравнении с 70-ми годами в 4 раза [88]. В 2003 году 9 мая три особи встречены в районе с. Ананьево (северный берег оз Иссык-Куль), имеется фото [89].

Образ жизни (жизненные циклы). В зависимости от места, особенностей года, прилетает на места гнездования с начала марта до середины мая. Гнездится в Казахстане в Наурзумском и Кургальджинском заповедниках. На территории Кыргызстана на гнездовании обнаружена не была. Гнездо устраивает в углублении и на ровной поверхности часто под прикрытием куртинки травы. Гнездятся часто колониями иногда в несколько десятков гнезд [87]. В кладке 4 яйца, период инкубации 21-25 дней. При гибели первых кладок могут быть повторные. В насиживании принимают участие самец и самка [39]. Основу питания составляют насекомые: чернотелки, долгоносики, саранчовые, жуки, гусеницы совок [90].

Лимитирующие факторы. Выпас скота в местах гнездования, разорение гнезд грачами. [67, 88].

Разведение (содержание в неволе). В России проводилась инкубация 3-х яиц, выведено 2 птенца, один из которых выращен [90].

Меры охраны существующие. Охота запрещена. Вид находится в Красной книге СССР и Красной книге Казахстана. Охраняется на местах гнездования в Наурзумском и Кургальджинском заповедниках.

Меры охраны рекомендуемые. Охрана степных участков от пожаров и перевыпаса скота. Пропаганда среди населения. Необходимо обследовать участки характерные для пребывания этого вида.

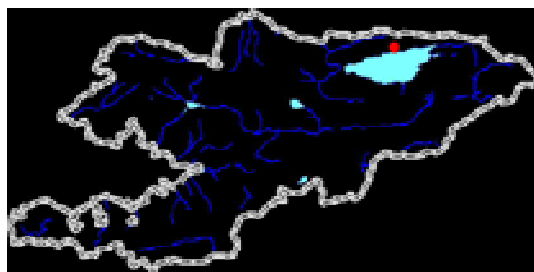
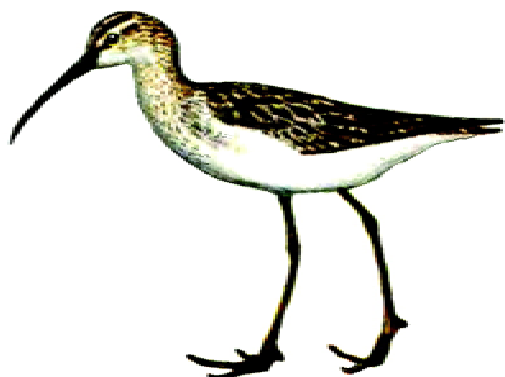
Sociable Plover

Vanellus gregarius (Pallas, 1771)

Status: III category, *Critically Endangered*, CR, A3bc. Monotypic species. Endemic in Russia and Kazakhstan. Seen in Issyk-Kul oblast. Prefers semi-desert and steppe habitats with scarce vegetation and salt-marshes. No data on exact numbers, but it has reduced. For instance in Kazakhstan the numbers has been reduced 4 times for the last 30 years. There were 3 birds registered on northern shore of Issyk-Kul Lake in 2003. No evidence on nesting in Kyrgyzstan yet. Nest is small depression on the ground under the grass, breeds often in colonies, lays 4 eggs, incubation period is 21-25 days. If the first egg laying is lost, Sociable Plover can go for the second one. Both sexes share domestic duties. Feeds in insects, beetles, grasshoppers, larvae. Limiting factor is overgrazing, natural enemy is Rook, which hunts after eggs and nestlings. There is one successful captivity breeding case in Russia. Included into Kazakh and USSR Red Book. It is recommended to protect suitable habitats against fire and overgrazing, conduct public awareness campaigns, and investigate sites suitable for nesting.

Ичкетумшуктуу төөчулдук

Numenius tenuirostris Vieillot, 1817

Чулдук сымалдар – *Charadriiformes* – Ржанкообразные

Маарактар – *Charadriidae* – Ржанковые

Статусу: III категория. *Critically Endangered, CR, C2a(ii)*; D. Кыргыз Республикасынын фаунасында уруунун 3 өкүлүнүн бири. Монотиптүү түр.

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Болжол менен Батыш Сибирдин тайга зонасынын түштүк бөлүгүндө Урал кырка тоолорунан чыгышты көздөй Обь өрөөнүнө чейинки мейкиндикте уялайт. Тара жана Барнаул райондорунда уялоосу далилденген. Кээде гана көлмөлүү, саздуу түздүктөрүндө учуп өтүүдө кездешет [7, 43]. Кыргыз Республикасында Ысыккөл ойдуңунда кокусунан учуп кирген канаттуулар учурайт, Чүй өрөөнүнүн көлмөлүү, саздуу жерлеринде да кездешиши мүмкүн [4].

Жашаган аймактары. Жапыз жана орто тоолордун көлмөлүү жана саздуу жерлерин артыксынтат.

Саны. Саны боюнча маалымат жок.

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдари). Кыргызстан үчүн кокусунан учуп кирүүчү канаттуу экендиги шексиз. Себеби, республикабыздын территориясы ичкетумшуктуу чулдуктун уялоо жеринен Батыш Африкадагы кыштоо аймактарына чейинки миграциясына мүмкүн болгон жолдон тышкары жатат [91]. Ошону менен бирге, келечекте да мындай учуп кирүүлөр жокко чыгарылбайт. Ошондуктан, бул түрдүн сейректигин эске алып, бул канаттууга, эс алуу жана азыктануу жерлерине зыян келтирген ар кандай иш-аракеттерди жасоо эң эле тилексиз.

Чектөөчү факторлор. Мыйзамсыз атуу, азыктанууга ылайыктуу жерлерди кургатуу.

Көбөйтүү (колдо багуу). Кыргыз Республикасында колдо багылбайт.

Уюштурулган коргоо аракеттери. Республикада атайын коргоочу чаралар жок. IUCNдин Кызыл китебинин III категориясына *Critically Endangered, CE* киргизилген.

Коргоо үчүн зарыл аракеттер. Учуп өтүү убактысында эс алуу жана азыктанууга жарактуу жерлерди коргоо, ичкетумшуктуу чулдуктун жашоосуна ылайыктуу жерлерди кургап кетүүдөн сактоо максатында суу ресурстары боюнча иш алып жүрүүнү иреттөө керек. Жергиликтүү жашоочулардын арасында түшүндүрүү иш-аракеттерин жүргүзүү зарыл, ичкетумшуктуу чулдук байкалган учурлардын бардыгы Кыргызстандын илимий мекемелерине же тийиштүү өкмөттүк эмес уюмдарга баяндалышы керек.

Тонкоклювый кроншнеп

Numenius tenuirostris Vieillot, 1817

Статус: III категория, *Critically Endangered*, CR, C2a(ii); D. Один из 3 представителей рода в фауне Кыргызской Республики. Монотипичный вид.

Распространение общее и в стране. Гнездится предположительно на пространстве, занятом южной полосой таежной зоны Западной Сибири от Уральского хребта к востоку до долины Оби. Фактические доказательства гнездования имеются для районов Тары и Барнаула. Изредка встречается на пролете в водно-болотных угодьях равнинного Казахстана [7, 43]. В Кыргызской Республике встречаются залетные особи в Иссыккульской котловине, не исключены одиночные встречи в водно-болотных угодьях Чуйской долины [4].

Места обитания. Предпочитает водно-болотные угодья, низко- и среднегорья.

Численность. Сведений по численности нет.

Образ жизни (жизненные циклы). Для Кыргызстана, несомненно, залетный вид, так как территория республики лежит вне обычных путей миграции тонкоклювого кроншнепа с мест гнездований к местам зимовки в Западной Африке [91]. Вместе с тем, такие залеты не исключаются и в будущем, поэтому принимая во внимание исключительную редкость данного вида, любые действия, приносящих вред, как самой птице, так и местам ее отдыха и кормежки, крайне нежелательны.

Лимитирующие факторы. Нелегальный отстрел, осушение мест, пригодных для кормежки.

Разведение (содержание в неволе). В Кыргызской Республике в неволе не содержится.

Меры охраны существующие. Специальных мер охраны в республике нет. Вид занесен в Красную Книгу IUCN в III категорию *Critically Endangered*, CE.

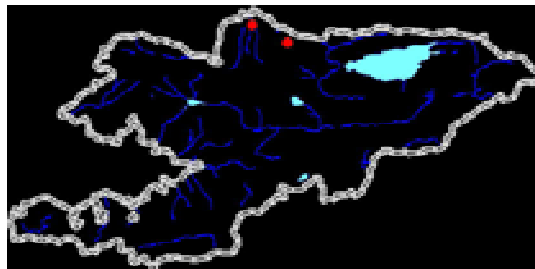
Меры охраны рекомендуемые. Необходимо осуществлять охрану мест, пригодных для отдыха и кормежки во время пролета, упорядочить менеджмент водных ресурсов, с целью исключения осушения стадий, пригодных для обитания тонкоклювого кроншнепа. Необходимо проводить разъяснительную работу среди местного населения, все случаи обнаружения тонкоклювого кроншнепа должны быть немедленно доложены в научные учреждения и профильные неправительственные организации Кыргызстана.

Slender-billed Curlew

Numenius tenuirostris Vieillot, 1817

Status: III category, *Critically Endangered*, CR, C2a(ii); D. Monotypic species. Extremely rare vagrant bird in Issyk-Kul oblast. Prefers wetlands. No data on numbers is available. Kyrgyzstan is located out of major Slender-billed Curlew's migrating routs. However, vagrant cases are not excluded in future both in Issyk-Kul oblast and Chu Valley. That is why any actions negatively affecting either the bird and/or its habitats are extremely undesirable. Limiting factors are drainage of suitable for roosting habitats and illegal poaching. No special protection measures are undertaken so far. It is important to protect those sites suitable for Curlew's feeding and roosting against drainage and poor water management. It is recommended to conduct public awareness campaigns, all recorded cases should be immediately reported to Kyrgyz scientific institutions and environmental NGOs.

Караканаттуу ачачулдук *Glareola nordmanni* J.G. Fischer, 1842

Чулдук сымалдар – *Charadriiformes* – Ржанкообразные
Ачачулдуктар – *Glareolidae* – Тиркушки

Статусу: *VIII категория. Data Deficient, DD.* Кыргыз Республикасынын фаунасында уруунун эки түрүнүн бири. Монотиптүү түр.

Жалпы жана өлкөдө таралышы. Евразияда төмөнкү Дунай өрөөнүнөн чыгышты көздөй жогорку Обдун өрөөнүнө чейин. Түндүккө карай Полтава областына жана Воронеж областынын түштүк бөлүгүнө чейин, Волга жана Урал дарыяларынын ортосу 55-параллелге чейин, Костанай районуна, Чаны көлүнө, Камень-на-Обиге чейин. Түштүк тараптан Кара деңиздин түндүк жээгине, Чоң Кавказдын түндүк тоо этектерине, Устюрттун түндүгүнө, Арал деңизи жакта 45-параллелге чейин, Сырдарыя өрөөнү боюнча жогору карай Казалинске, Тургайдын төмөн жагына чейин, Сарысу жана Зайсан ойдуңдары. Учуп өтүүдө Казакстандын бардык жеринде кездешет [7, 43]. Кыргыз Республикасында учуп өтүүдө өрөөндүү жерлерде учурайт [35, 36].

Жашаган аймактары. Суу жана суунун жанындагы мейкиндиктерди артыксынтат.

Саны. Саны боюнча системдүү маалымат жок.

Жашоо тиричилиги (жашоо циклдари). Учуп өтүүчү түр. Көбүнчө курт-кумурскалар менен азыктанат.

Чектөөчү факторлор. Жашоого ыңгайлуу аймактарга тийгизген антропогендик таасир: жер иштетүү, мал жаюу, атып өлтүрүү. Жакалуу ачачулдук менен конкуренттүү карым-катнашта турушу мүмкүн.

Көбөйтүү (колдо багуу). Кыргыз Республикасында колдо багылбайт.

Уюштурулган коргоо аракеттери. Республикада атайын коргоо чаралары жок. Түр IUCNдин Кызыл китебинин 8-категориясына Data Deficient киргизилген.

Коргоо үчүн зарыл аракеттер. Кичи заказниктерди түзүү аркылуу эс алуу жана уялоо жерлерине адамдын иш-аракетинин тийгизген таасирин чектөө. Мындай аймактарды жана караканаттуу ачачулдуктун республикада болуу мүнөзүн аныктоо.

Степная тиркушка

Glareola nordmanni J.G. Fischer, 1842

Статус: *VIII категория, Data Deficient, DD.* Один из двух видов рода в фауне Кыргызской Республики. Монотипичный вид.

Распространение общее и в стране. Евразия от долины нижнего Дуная к востоку до долины верхней Оби. К северу до Полтавской, южной части Воронежской областей, в Волжско-Уральском междуречье до 55-й параллели, до района Костаная, оз. Чаны, района Камня-на-Оби. К югу до северного побережья Черного моря, северных предгорий Большого Кавказа, северного чинка Устюрта, в области Аральского моря до 45-й параллели, по долине Сырдарьи вверх до Казалинска, до низовьев Тургая, Сарысу и Зайсанской котловины. На пролете встречается в Казахстане повсеместно [7, 43]. В Кыргызской Республике встречается на пролете в долинной части [35, 36].

Места обитания. Предпочитает околородные пространства.

Численность. Системных сведений по численности нет.

Образ жизни (жизненные циклы). Пролетный вид. Кормится преимущественно насекомыми.

Лимитирующие факторы. Антропогенное воздействие на пригодные для существования местообитания: распашка, перевыпас, отстрел. Возможны конкурентные взаимоотношения с луговой тиркушкой.

Разведение (содержание в неволе). В Кыргызской Республике в неволе не содержится.

Меры охраны существующие. Специальных мер охраны в республике нет. Вид занесен в Красную Книгу IUCN в 8 категорию *Data Deficient*.

Меры охраны рекомендуемые. Рекомендуется свести к минимуму влияние человеческой деятельности на местообитания, пригодные для гнездования и отдыха, путем создания минизаказников. Необходимо выяснить такие местообитания и характер пребывания тиркушки в республике.

Black-winged Pratincole

Glareola nordmanni J.G. Fischer, 1842

Status: *VIII category, Data Deficient, DD.* Monotypic species. Rare migrant in plains of Kyrgyzstan. Prefers wetlands and neighboring dry habitats. No systematic data on numbers are available. Feeds in insects, competitive relationships with *Glareola pratincola* (Linnaeus, 1766) are not excluded. Limiting factors are ploughing up suitable habitats, overgrazing, occasional game shooting. The species is not held in captivity in the country. There are no special protection measures undertaken either. It is necessary to develop protection measures and identify habitats where Black-winged Pratincole may occur and even nest.